

O čertovi

CHARAKTERISTIKA ČTENÁŘSKÁ LEKCE

Název pověsti: Čertova kazatelna, Čertův stůlek

Téma: postava čerta v pověstech z Chotěbořska

Zdroj:

Čertova kazatelna, Uhelná Příbram. Online. Dostupné z: <https://carokraj.cz/lokace/certova-kazatelna-uhelna-pribram>. [cit. 2024-06-04].

Pověsti Chotěboře a okolí. Online. 2006. Dostupné z: https://www.ichotebor.cz/zajimavosti.php?cla_id=334. [cit. 2024-06-04].

Kdo je to? Online. Dostupné z: <https://kdojeto.superia.cz/nadprirozene/cert.php>. [cit. 2024-06-04].

Čert. Online. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cert>. [cit. 2024-06-04].

JEDLIČKA, Milan. *Tento čert děti nestrašil. Před 100 lety u nás usnadnil těžkou práci při sklizni brambor. Používá se dodnes*. Online. Agroportal24h.cz. 2020. Dostupné z: <https://www.agroportal24h.cz/clanky/tento-cert-deti-nestrasil-pred-100-lety-u-nas-usnadnil-tezkou-praci-pri-sklizni-brambor-pouziva-se-dodnes>. [cit. 2024-06-04]

Lokace: Uhelná Příbram, údolí Doubravy

Věk žáků: 3.–5. třída

Cíl:

Žáci se seznámí s postavou čerta a dokáží ji charakterizovat.

Žáci si uvědomí, že pověsti jsou často spjaty s konkrétními místy (např. se snaží vysvětlit vznik přírodních útvarů, popř. je z nich vyvozen jejich název.).

Časová dotace: 45 minut

Využité metody: brainstorming, myšlenková mapa, práce s tabulkou – pracovním listem

Pomůcky: pracovní listy, obrázky, papír, tabule

PRŮBĚH ČTENÁŘSKÉ LEKCE

1. EVOKACE (aktivity před čtením) 5—10 min.

- Jaké nadpřirozené postavy z pohádek či pověstí znáte?

(pracuje **každý sám** – poté **sdílení ve dvojicích** – poté společný zápis nápadů na tabuli)

- Které pověsti, v nichž vystupuje nadpřirozená postava z vašeho blízkého okolí, znáte?

Dnes se seznámíme s nadpřirozenou postavou čerta.

- Co vás napadne/co si představíte, když se řekne čert? Kdo to je? Co dělá? Jak si myslíte, že vypadá? Jaké má vlastnosti?

(nápady **zapisujeme** na tabuli **do myšlenkové mapy** – myšlenkovou mapu lze zaměřit na **vnější a vnitřní charakteristiku postavy**)

2. UVĚDOMĚNÍ (práce s textem) 20—25 min.

Žáci pracují **ve skupinkách po třech**. Dostanou **dva texty s pověstmi** (text 1 a text 2). Každý žák přečte oba texty a **vyplní sloupce** v tabulce týkající se textů k pověstem. Poté sdílení ve skupince: žáci si informace v tabulce porovnají s ostatními. Dalším úkolem je seznámení s postavou čerta. Dosta-

nou **dva texty o čertovi** (text 3 a text 4). Na základě textů (včetně textů 1 a 2) každý sám **vyplní tabulku** k charakteristice čerta. Poté sdílení: žáci si informace v tabulce porovnají s ostatními.

Poznámka: upozorněte žáky, že ne ve všech textech je čertův vzhled popsán.

Žáci odpovídají na otázky k textům pověstí

	Text 1	Text 2
Kde se pověst odehrává?		
Co bylo po čertovi pojmenováno a proč?		

Oba texty se shodují, že

Oba texty se liší v

Žáci odpovídají na otázky k čertovi

	Text 1	Text 2	Text 3	Text 4
Jak vypadá čert? (Jde-li z textu vyčíst.)				
Co dle textů dělá?				

3. REFLEXE (aktivity po čtení) 10—15 min.

a) Návrat k úvodní myšlenkové mapě:

- Co z vašich představ se vám potvrdilo/vyvrátilo?
- Co jste se o čertovi dozvěděli?
- Jak můžete ještě čerta nazývat? – belzebub, lucifer, rohatej, chlupatej, ďábel
- Jak si ho představujete? Co je pro něj typické?
- Jak se cítíte, když vidíte postavu čerta?
- Jaké znáte pohádky s čertem?
- A mohl by být čert i něco jiného než bytost? viz obrázek

Ano, čert nemusí být jen bytost. Tento čert děti nestrašil. Před 100 lety u nás usnadnil těžkou práci při sklizni brambor a používá se dodnes. Čert nebo rotační vyorávač brambor, je starší zemědělský stroj (původně z 19. století z Anglie) určený pro vyorávání brambor. Dříve hojně používaný zemědělský stroj se ještě dnes občas používá. S příchodem čerta ubylo práce a sklizeň se urychlila.

Zdroj: JEDLIČKA, Milan. *Tento čert děti nestrašil. Před 100 lety u nás usnadnil těžkou práci při sklizni brambor. Používá se dodnes.* Online. Agroportal24h.cz. 2020. Dostupné z: <https://www.agroportal24h.cz/clanky/tento-cert-deti-nestrasil-pred-100-lety-u-nas-usnadnil-tezkou-praci-pri-sklizni-brambor-pouziva-se-dodnes>. [cit. 2024-06-04].

- b) Učitel vyzve žáky, aby do pracovního listu nakreslili obrázek čerta.

Text 1: Čertova kazatelna

Kopec Hochštejn (též uváděn jako Hoštejn, popř. Hochstein, z něm. hoch = vysoký, stein = kámen) leží nedaleko Uhelné Příbrami, mezi Jarošovem a Petrovicemi. V lese, který toto místo obklopuje, se nachází skalní útvar, jenž naši předci pojmenovali, snad jako varování, Čertova kazatelna.

Kámen tu leží, jako kdyby spadl z nebe. A právě to podnítilo fantazii lidí, kteří jeho existenci začali připisovat ďáblu. Ten prý kámen ztratil, když prohrál sázku se smrtelníkem, jehož duši se snažil pro peklo získat. Místa ověřená obdobnými příběhy nalezneme po celé naší zemi. Tyto pověsti o rohatých, mordech a dalších hrůzách bývaly varováním nesoucím poselství, že je lépe se těmito místům vyhnout. Současně jimi lidé vysvětlovali existenci zvláštních přírodních útvarů, které pro ně byly kdysi nevysvětlitelné.

Zdroj: Čertova kazatelna, Uhelná Příbram. Online. Dostupné z: <https://carokraj.cz/lokace/certova-kazatelna-uhelna-pribram>. [cit. 2024-06-04]. Volně převyprávěno Lucií Dostálkovou.

Text 2: Čertův stolek

O něco dál proti proudu řeky se nachází další tajemné místo, které se nazývá „Čertův stolek“. Kdysi zde prý pobýval poustevník. Bydlel v jeskyni a živil se většinou lesními plody.

Uprostřed jeskyně měl veliký kámen, který používal jako stůl. Z jeho klidu ho vytrhoval ďábel, který den co den přicházel do poustevníkovy jeskyně, sedl si na stůl a drze se pochechtával.

Když už byl poustevník bezradný, napadlo ho zajít do Chotěboře za knězem a poradit se s ním. Kněz jej vyslechl a poradil mu, aby na stole, kde ďábel vysedával, nakreslil svěcenou křídou tři velké kříže. To prý jistě pomůže. Poustevník poděkoval za radu a pospíchal k domovu. Poté, co udělal na balvan tři kříže, čekal na ďáblův příchod. Ten na sebe nenechal dlouho čekat. Za chvíli se objevil v jeskyni, a jak bylo jeho zvykem, začal poustevníka znepokojovat. Ale jak se posadil na stůl, proměnil se ihned v páru a zmizel. Od té doby se v jeskyni neukázal a poustevník měl klid.

Kámen, na němž čert vysedával, byl nazván „Čertův stolec“.

Zdroj: *Pověsti Chotěboře a okolí*. Online. 2006. Dostupné z: https://www.ichotebor.cz/zajimavosti.php?c-la_id=334. [cit. 2024-06-04].

Text 3: Kdo je to čert?

Čert je původně démonická postava ze slovanských bájí. V českém podání se jedná o postavu z pohádek, obyvatele pekla. Jeho znakem jsou rohy, nápadné kopyto, ocas a ušmudlaná chlupatá kůže. Z pekla se čert vydává mezi lidi, aby získal úpisy a později za své služby duše, které po určené době peklu propadnou. Čert do pekla přemísťuje také duše hříšníků a zlých lidí. V českém podání může být čert i směšnou postavou.

Zdroj: *Kdo je to?* Online. Dostupné z: <https://kdojeto.superia.cz/nadprirozene/cert.php>. [cit. 2024-06-04].

Text 4: Český folklór

Podoba čerta splývá s lidovým obrazem ďábla. Jedná se o muže s rohy, drápy, ocasem a kopytem, někdy oblečeného jako myslivec v zelené vestě a červeném klobouku, jindy oblečený v černé. Může se také objevit v podobě zvířete, například kozla nebo černého psa. V českém folklóru je s čertem spojována celá řada místních pověstí, jsou známy například čertovy kameny, stopy a brázdy nebo je mu přisuzována postavení hradu, zdi či brány. Pro zahnání či zahubení čertů či ďáblů je využíván nějaký náboženský úkon: křesťanský pozdrav, náboženská píseň, modlitba, opsáním kříže hostií, případně bylina jestřábník či turan.

Zdroj: *Čert*. Online. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cert>. [cit. 2024-06-04].